

## Berzsényi találkozás a betyárokkal<sup>1</sup>

Berzsényi sűrűn ellátogatott Kemenesaljáról Niklára Vitola hajdú kíséretében. Egy ilyen utazás alkalmával a Bakonyban eltévedtek. Utirányul nem a tihanyi révet választották, hanem a Keszthely felé vezetőt, mivel Dániel uraságnak elintézni való dolgai voltak a Balaton-parti városkában. Induláskor úgy tervezték, hogy Keszthelyen, Szántai kaszárnánál szállásolnak.

Amint lóháton elindultak hazulról, azonnal le is tértek a szokott útról és bevették magukat a Bakony rengetegébe, az ég felé törő hatalmas bükkök, tölgyek, fenyők, apró hegyi patakok világába. Soha nem jártak még erre. Szótlanul lovagoltak egymás után, lenyűgözve a rengeteg szépségétől. A nap már lenyugvófélben volt, a homály sűrűsödni kezdett, amikor észrevették, hogy eltévedtek. Megálltak gondolkodni. Legszívesebben visszafelé mentek volna, de a hirtelen ereszkedő sötétség úgy körülvette őket, hogy reménytelennek látszott az útkeresés.

— Na, édes szógám, mi itt fogunk megvéradni — mondja Berzsényi. Mire a Vitola hajdú: Kibírjuk nemzeti uram, hiszen olyan szép az este, hogy öröm lesz szabad ég alatt tanyázni...!

Kerestek nyomban egy kis tisztást, ahol kipányválták a lovakat, hadd legeljenek. Aztán letelepedtek egy fa alá, előszedték az útitárisznyát. Jó étvágygal falatoztak, azután elindultak a közeli csobogás után, hogy szomjukat oltás. Csakhamar megtalálták a hatalmas bükkfák között kanyargó csermelyt. Vitola ide vezette a lovakat, aztán leszedte a takarókat, nyergeket és lerakta az alá a fa alá, melyet éjjeli szállásnak szemeltek ki.

Itt valahol emberek vannak, mert kutyaugatást, fejszezapkodást hallok — szólt meg Berzsényi.

Lehet, hogy szénégetők tanyáznak erre valahol — felelt fel Vitola, és szomét kutatva jártatta a sűrűsége. — Nézze csak nemzeti uram, mintha világot gyújtott volna valaki amott! Elmegyek, megnézem, hátha rendesebb szállásra akadok.

A természet anyai ölében külön szállítás ügyem találsz szógám — gondolta Berzsényi, de eleresztette a hajdút —, ez meg elindult a hang irányába. De alig tett néhány lépést mikor a holdvilág fényében egy ember körvonalai bontakoztak ki előttük. Vitola mindenre felkészülve felhúzta a pisztolya kakasát. Berzsényi azonban közönyösen nézett a jövevényre, akinek a vállán egy fejsze volt minden fegyverzete. Bő gatyát viselt, pitykés mellényt, meg a bakonyi kanászok pörge kalapját. Zord hangon szólt hozzájuk:

— Kicsodák kigyelmetek, hogy öreg este a Bakonyba caflatnak?

Vitolának nem tetszett az idegen, minden mozdulatát éber szemmel kísérte, Berzsényi választott:

— Eltévedt utasok vagyunk, itt akarunk éjszakázni, reggel megyünk tovább Somogyba, Niklára.

— Ha Somogyba mennek Niklára, akkor nem a Bakonyba kő gyünni, hanem a tihanyi rév felé. Nem félnék kigyelmetek a betyároktól?...!

— Én félni nem félek tőlük — felelte Berzsényi.

— Én nem mondanám olyan bizonyosan. Mert van félni való...! A Kuruc Jancsi nem cifráz, hanem elintézi a dolgot — mondta az idegen és háromszor bagolyhuhogást utánozott. Vitolának erősen emelkedett a harci kedve, szemére húzta darutollas kalapját. Várt, hogy mi lesz. Berzsényi is nyugtalan lett, amikor ahonnan az idegen jött, három alak közledett. — Na, mi az, kik ezek? — kérdezte ez egyik.

<sup>1</sup> Ezzel az önkéntes gyűjtőtől származó írással emlékezünk a költő születésének 200. évfordulójára.

— Ketten vannak, azt mongyák, hogy Somogyba mennek Niklára. Nem látszanak valami gazdagoknak, de a két ló az szép.

Félkörben álltak meg Berzsényiek előtt, a legvállasabb előre lépett. — Aztán mi- nek mennek Niklára, és kik kigyelmeitek, he?

— Niklára megyek a rokonaimhoz, ott van birtokom is. Egyébként a nevem Berzsényi Dániel Kemenesaljáról. — Börzsönyi?... Csak nem a hötyei Lajos uraság fija, a Dani ifiúr?... — De én volnék, a társam pedig Vitola hajdú. — Azt is ösmérem — dűnyögte az egyik.

Erre aztán félrevonultak és vitatkozni kezdtek. Később visszajöttek és a vállas ember ezt mondta: — Köszönje az élő istennek, hogy Börzsönyi tekintetes fija. Befogadjuk a putriba, me kinn az ég alatt még baj érheti.

Nem messze az ismerkedés színhelyétől volt a putri. Oda vezették az eltévedt vándorokat, jó vacsorát is készítettek úgy szabadtűznél. Berzsényi egészen megnyugodott, de bizony a hajdú nem. Az egyik házigazda, aki észrevette Vitola izgalmát, rá is szólt:

— Ecsém, ne félj, nem lösz baj. De azt a játékot — és megpöccintette a pisztolyt — tedd el, mer még kárt teszõ magadba.

A lovakat kipányválták a putri előtt, õk maguk pedig bementek és lefeküdtek. Mikor elcsendesedtek, kisvártatva ismét felhangzott a bagolyhuhogás. Aztán négy, durva kinézésű fegyveres ember jelent meg. Egy cseppet sem voltak kedvesek, mikor meglátták, hogy idegenek feküsznek a putriban. Nagy vita kerekedett a vendéglátók és az újonnan érkezettek között. Azok ki akarták végezni a vendégeket, emezek pedig védelmezték Berzsényiéket. Már-már ökölre mentek, de később az elõbbi négy ember csak lecsendesítette valamivel õket. Később lóra ültek és elmentek.

Az izgalom után Berzsényi is, meg Vitola is oly mély álomba szenderültek, hogy csak világos nappal ébredtek fel. A betyároknak — mert nyilvánvaló volt, hogy azok adták az éjjeli szállást — hült helyüket találták csak. A két lovuk is eltűnt, helyében hagytak két másikat. Elég formás állatokat. Nem tudni miért cserélték ki õket. Megnyergelték, lóra ültek. A putri közelében az erdőben disznókat makkoltatott egy kanász. Ő mondta, hogy ne haragudjon a tekintetes úr, a betyárok cserélték el a lovakat. Hogy pedig nem emésztették el õket, azt annak köszönheti, hogy ösmerték édes apja urát, a hötyei uraságot, még pedig ketten, Máté Jancsi, aki Hötyén volt kanász, meg annak komája a Kecskés Pesta.

Ezután a kanász, akit Bodi Tamásnak hívtak, kivezette Berzsényiéket a rendes útra az erdőből, s nemsokára Keszthelyre értek, Szántai kasznár házába. Itt újabb meglepetés érte õket, Szántai csikósai a lovakban ráismertek arra a két lóra, amit a betyárok a múlt éjszaka kötöttek el.

Mikor Berzsényi elmesélte különös kalandjukat, nagy öröm volt, hogy ilyen szerencsésen úszták meg a híres Kurucz Jancsi betyárjaival való találkozást a Bakony rengetegében.

Ez a történet nekem azért is nagyon kedves, mert a szereplő Vitola hajdú az én ükapám volt, kinek neve: *Vitola Hársházi János*.

*Hársházi István*



Niklai faragó népművész Takács Vendel alkotása.